

Курмаєв П. Ю., к.е.н., доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Україна)

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Актуальність теми дослідження. Досягнення науки виступають ключовим фактором поліпшення якості продукції та послуг, економії трудових і матеріальних затрат, зростання продуктивності праці, вдосконалення організації виробництва та підвищення його ефективності. Все це, у результаті, забезпечує конкурентоспроможність як держави в цілому, так і окремих регіонів.

Визначальним чинником економічного розвитку та подолання наслідків фінансової кризи є зростання інноваційного потенціалу на задалегідь визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, організаційне забезпечення реалізації інноваційної стратегії з боку держави, формування ринково орієнтованої національної інноваційної системи.

Постановка проблеми. Метою статті є обґрунтування напрямів удосконалення державного регулювання інноваційною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема активізації інноваційної діяльності в Україні та формування регіональних інноваційних систем і комплексів присвячені наукові праці Бубенка П., Бажала Ю., Краснокутської Н., Ландика В. та інших.

Викладення основного матеріалу. На сьогоднішній день українська економіка є надзвичайно енерго- та ресурсозатратною, структуру національного продукту визначають виробництва з низьким рівнем доданої вартості, невисоким залишається інноваційний потенціал.

Інвестиційні процеси в Україні суттєво не впливають на динаміку технологічної модернізації національної економіки. Сучасна динаміка економічних процесів не ґрунтується на оновленні технологій та інноваціях, які в сучасному світі забезпечують конкурентоспроможність національних економік. За існуючої інтенсивності

оновлення основних засобів у промисловості на рівні 4-5 % за рік та ступеня зношеності близько 60 %, для повної заміни виробничого апарату потрібно не менше 25-35 років, що не відповідає потребам швидкої модернізації виробництва, загрожує падінням ефективності виробництва та продуктивності праці, зростанням імовірності техногенних катастроф [1, С.83].

Низький рівень та структурна деформованість інноваційної активності є прямим наслідком нерозвиненості в Україні національного інноваційного комплексу (НІК).

Регіональний інноваційний комплекс (РІК), як невід'ємна частина національного, відображає регіональні аспекти управління інноваційними процесами (традиції, досвід, масштаби економіки), які реалізуються через взаємодію їх учасників (інноваційних процесів) у формі прямих і зворотних зв'язків між ними.

При цьому НІК як системне ціле повинно характеризуватися єдністю законодавчої бази та її бюджетної політики, а гнучкість цієї системи, необхідні для своєчасної адаптації до динамічних внутрішніх та зовнішніх умов та викликів, мають забезпечуватися шляхом децентралізації управління, організації багатьох центрів аналізу і реагування [2, С.34].

Основні його елементи – науково-технічна сфера, інноваційна інфраструктура, підприємства, власники інтелектуальних і матеріальних ресурсів функціонують ізольовано один від одного, що не сприяє структурним змінам в економіці. Діюча в Україні система державних наукових і науково-технічних програм не забезпечує коопераційних зв'язків між науковими організаціями, установами освіти і підприємствами. Не сприяє ефективній координації наукових досліджень, консолідації фінансових ресурсів держави для реалізації комплексних міжгалузевих науково-виробничих проектів розпорощення бюджетних коштів на розвиток науки серед великої кількості розпорядників – міністерств і відомств. Не знайшли необхідного розвитку мережеві організаційно-економічні структури (кластери, промислово-фінансові групи, холдинги тощо), які сприяли б взаємодії технологічно пов'язаних підприємств, наукових установ, фінансових інститутів на регіональному рівні.

Так, у 2008-2009 рр. кількість придбаних підприємствами нових технологій у вигляді прав на інтелектуальну власність скоротилась на 14,6 % та 19,5 % відповідно. Якщо у 2007-2008 рр. обсяги реалізованої продукції, виробленої з використанням інтелектуальної власності, зростали на 87,7 % та 43,1 % відповідно, то у 2009 р., проти 2008 р., відбулось їх скорочення на 33,1 %. Обсяги реалізованої за межі України продукції у 2007 р. збільшились у 5,3 разу, у 2008 р. – у 2,5 разу, у 2009 р. – скоротились на 26 % [3].

За період 2005-2009 рр. відбулось зменшення кількості освоєних видів інноваційної продукції: у 2009 р., порівняно з 2005 р., їх кількість скоротилась на 14,8 %. Повільне впровадження нових технологічних процесів зумовило скорочення частки реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, яке відбувається, починаючи з 2007 року. У 2009 р. цей показник становив 4,8 % і відхилився від граничного допустимого (не менше 5 %) [3].

За таких умов можливості вітчизняних промислових підприємств щодо завоювання нових ринків та збільшення їхньої частки на існуючих є обмеженими. З іншого боку, полегшується проникнення на внутрішній ринок України імпортованих товарів, що призводить до згортання досліджень на вітчизняних підприємствах, гальмування розвитку наукомістких галузей промисловості та зниження конкурентоспроможності української економіки.

Аналіз світових тенденцій розвитку науки і технологій показує, що перехід регіональної економіки на інноваційний шлях розвитку можливий лише за умови комплексного реформування науково-технічної сфери від прикладних досліджень до серійного виробництва наукомісткої продукції і виведення її на міжрегіональні та світові ринки.

Складовими цього процесу є три основних елементи [4, С.109]:

- підтримка та розвиток прикладних досліджень, що визначають провідні позиції науково-технічної сфери регіону в Україні та світі;
- створення регіонального інноваційного комплексу, інтегрованого в національну систему;
- модернізація промисловості на основі впровадження інновацій та реалізації інноваційних проєктів.

Ми пропонуємо регіональний інноваційний комплекс розглядати як сукупність підприємств, науково-освітніх, фінансових установ та органів влади певного регіону, взаємодія яких забезпечує реалізацію повного інноваційного циклу або окремих його етапів.

В даному контексті підприємства можуть виступати як споживачі інновацій, так і їх продуценти (конструкторські відділи). Науково-освітні установи – базовий, системоутворюючий елемент регіонального інноваційного комплексу на основі якого повинен відбуватися процес утворення та поширення інновацій.

На базі науково-освітніх установ доцільною є організація функціонування: лабораторій фундаментальних та прикладних досліджень, конструкторських розробок, патентно-ліцензійних центрів, регіональних центрів наукової експертизи, центрів підготовки та перепідготовки спеціалістів інноваційного бізнесу та центру трансферу технологій.

Фінансові установи можуть бути представлені інноваційними фондами, банками, коучинговими фірмами, основним завданням яких є фінансування (або залучення коштів) проєктів.

Основною функцією органів регіональної влади у цій сфері є ко-

ординація та організація взаємодії вищезазначених елементів регіонального інноваційного комплексу.

Ми вважаємо, що органи регіональної влади повинні виконувати також й управлінські функції у рамках РІК.

Діяльність органів регіональної влади у цій сфері повинна характеризуватися якомога більшим рівнем децентралізації, що однак, не виключає необхідність узгодження із пріоритетами державної інноваційної політики.

Як зазначає колектив авторів [2, С.35], мова йде про формування на географічному полі регіону сучасної моделі горизонтально інтегрованого мережевого комплексу, коли внутрішньорегіональна диференціація є вирішальним аргументом інноваційного розвитку його суб'єктів.

Держава, в особі обласної державної адміністрації, має окреслити пріоритетні напрями інноваційно-економічного розвитку країни. По-перше, визначити перспективні напрями, розробники яких мають відповідні напрацювання, що відповідають міжнародним стандартам, і які забезпечуватимуть конкурентні позиції на світових ринках. Пріоритети, пов'язані з національними конкурентними перевагами, мають реалізуватися шляхом фінансування цільових програм за участю держави, надання державних гарантій під інвестиції в закупівлю капіталомісткого вітчизняного виробництва. Для цього вже зараз слід інтенсивно розпочати роботи зі створення базової системи НДДКР. Це забезпечить взаємозв'язок між діяльністю в технологічній сфері та економічним зростанням і стимулюватиме розвиток потенціалу для впровадження іноземних технологій за рахунок диференціації системи фінансування, а також органічно поєднає діяльність відповідних інститутів і фірм у сфері науки, техніки, технології та маркетингу та дозволить переорієнтувати дослідження на комерційно значущі розробки.

Причому від визначення технологічних пріоритетів (пріоритетних напрямів науково-технічної діяльності, які нині встановлюються відповідним Законом України) слід перейти до більш гнучкої системи встановлення критеріїв відбору технологій та інноваційних проектів за їхніми функціональними ознаками - рівнем стратегічної важливості питань соціально-економічного розвитку, які вони вирішують. Серед таких критеріїв:

- позитивний вплив проекту на умови життя та безпеку життєдіяльності людини, розвиток людського капіталу тощо;
- підвищення економічної ефективності виробництва, ресурсозбереження;
- досягнення світового технологічного рівня та рівня міжнародної конкурентоспроможності;
- зміна ролі регіону в національній економічній системі, подолання депресивності територій;
- розвиток системи комунікацій і трансферу технологій.

По-друге, перехід на модель економічного зростання, засновану на дотриманні принципів підтримки інноваційного підприємництва та широкого використання у виробничій сфері нових технологій і результатів науково-технічної діяльності, вимагає принципово нового підходу до створення інформаційної інфраструктури суспільства.

Успішна технологізація інноваційних процесів, у тому числі створення РІК, вимагає наявності широкого масиву вихідних даних про його основні елементи, стан інноваційного потенціалу (традиційні і новостворені наукові і освітні установи, провідні виробництва, фінансові інститути, інноваційна інфраструктура, рівень і характер впливу владних інститутів на господарські процеси тощо).

Наявність об'єктивної інформації про інноваційний стан підприємницького сектора дозволить на різних рівнях державного управління приймати більш обґрунтовані рішення, зокрема щодо покращення інноваційного менеджменту, формування інформаційної інфраструктури, розвитку диверсифікованого ринку послуг тощо.

Необхідно сформувати централізовану регіональну (з перспективою інтегрування у загальнодержавну) систему автоматизованого пошуку, збору, накопичення, аналітичної обробки та зберігання, розповсюдження і надання інформації у сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку, єдину систему обліку електронних інформаційних ресурсів держави. Такі системи мають створюватися також на всіх рівнях економічного процесу.

Основні напрями подальшого розвитку механізмів активізації інноваційної діяльності та відтворювального процесу в Україні пов'язані з удосконаленням планування інноваційного розвитку та механізму конкурсного відбору інноваційних проектів, реалізацією інших заходів спрямованих на підвищення ефективності функціонування регіональних економічних комплексів.

Література:

1. Україна в 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю.Г. Рубана. – К.: НІСД, 2007. – С.83-84.
2. Бубенко П., Гусев В. Ключові моменти формування регіональних інноваційних систем в Україні /П. Бубенко, В. Гусев //Економіка України. – 2006. - №8. - С.34.
3. **Шляхи активізації використання інтелектуальних та науково-технічних ресурсів у виробничих процесах промисловості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/516/>**
4. Регіональні суспільні системи /НАНУ. – IPД; Відп. ред. Л.К. Семів. – Л., 2007. – С.109.

AREAS OF STATE REGULATION INNOVATION

Key words: *region, reproductive process, regional innovative complex*

Summary

Substantiate the basic elements of a mechanism to enhance the functioning of regional innovation complex. Factors affecting the implementation of State policy, disclosed its regional peculiarities.